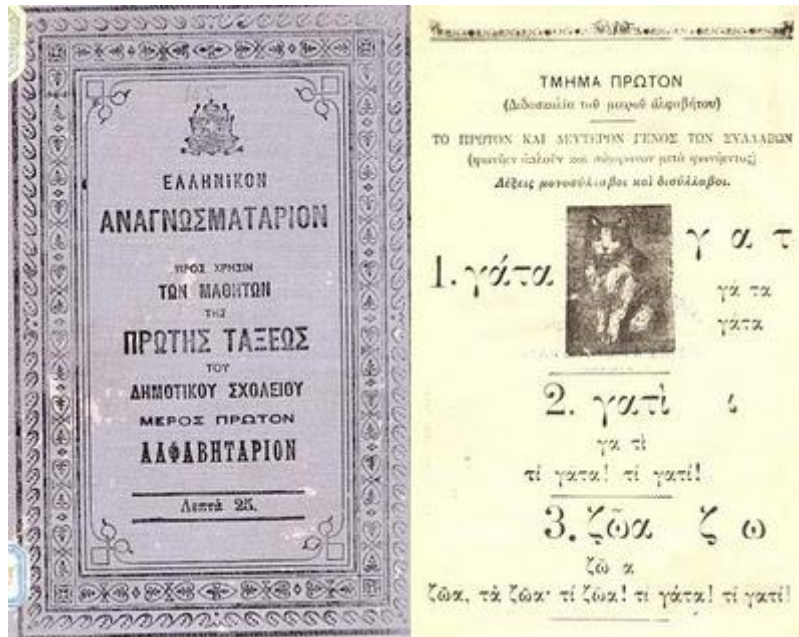
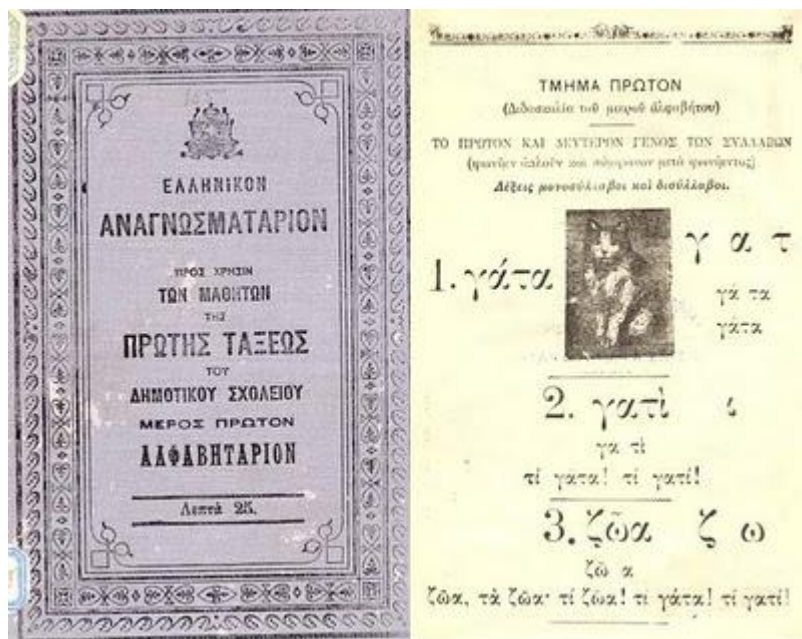

Κι ἂν ἡ ὀρθογραφία ἦταν ἡ ταυτότητά μας; (Baron Christine Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Σορβόνης)

Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός / Εκπαίδευση / Κοινωνιολογικά (κοινωνική πρόνοια & οικογενειακά θέματα)

Ἡ γλώσσα καί μάλιστα ἡ γραπτή, τό πῶς τή φροντίζουμε (ἢ τήν κακομεταχειριζόμαστε), ἦταν δίχως ἄλλο ὁ μέγας ἀπὼν τοῦ διαλόγου γιὰ τήν ἐθνική ταυτότητα. Ἀλλά πῶς νά μιλήσει κανεῖς σήμερα ὑπέρ τῆς ὀρθογραφίας; Καί μόνο ἡ ἀναφορά σέ αὐτό τό θέμα ἔχει ἕναν ἀέρα ὀπισθοδρομικότητας, πού ἀποθαρρύνει τόν ἀναγνώστη. «Ὁρθόν», «γραφεῖν»: νά γράφεις «ὀρθά», σύμφωνα μέ τούς κανόνες. Ἡ ἐτυμολογία τῆς λέξης ἀποκαλύπτει ἐξ ἀρχῆς τήν κανονιστική της οὐσία.

Ένα ανέκδοτο μπορεί νά εικονογραφήσει τά στερεότυπα από τά όποία ύποφέρει ή όρθογραφία: ήμουν νεαρή έκπαιδευτικός όταν, έν έτει 1990, μοϋ άνέθεσαν νά διοργανώσω έναν όρθογραφικό διαγωνισμό. Βρέθηκα άμέσως άντιμέτωπη μέ ένα συνάδερφο, πού χαρακτηρίζε τήν ιδέα τής όρθογραφίας «όπισθοδρομική», «παλιομοδίτικη», καί, τό κερασάκι στήν τούρτα, ύπογράμμισε όλοκληρώνοντας πώς «άλλά έσεΐς οί γκόμενες μόνο γιά τέτοια είστε». Νά λοιπόν πού ή δήθεν έλεύθερη καί παραβατική άρρενωπότητα βρέθηκε άντιμέτωπη μέ τήν έπιδέξια, συμβατική καί ύποταγμένη -άκόμα καί στήν πιό ήλίθια έξουσία- θηλυκότητα. Έξάλλου, είναι γνωστό πώς ή όρθογραφία είναι «ή έπιστήμη τών ήλιθίων» ή κατ' άλλους ένα «σχολικό» πράγμα, φτιαγμένο γιά νά ξεχωρίζει τούς «καλούς» μαθητές (διάβαζε: τούς κοινωνικά προνομιούχους), τούς έπιμελείς, πού ύπονοείται πώς τούς λείπει ή φαντασία.

Μία άλλη αφήγηση από τήν όποία, μπορούμε νά άντλήσουμε ένα άνάλογο δίδαγμα, τή βρήκα σέ ένα έγχειρίδιο καλής συμπεριφοράς τής δεκαετίας τοϋ '60: ένας νεαρός έξομολογεΐται τόν έρωτά του σέ μιá κοπέλα, γράφοντάς της «σ' άγαπό πόλι», πράγμα πού γεμίζει ίλαρότητα τήν παραλήπτρια τοϋ μηνύματος. Τό δίδαγμα είναι πώς πρέπει νά είμαστε όρθογράφοι «άν δέ θέλομε νά γελοϋν μαζί μας». Όπότε καταλήγουμε σέ άδιέξοδο: ή γνώση τής όρθογραφίας είναι όπισθοδρομική, ή άγνοιά της οδηγεί στή γελοιότητα.

Ό Ρειμόν Κουενό (Raymond Queneau) ύπήρξε άρχικά πολέμιος τής όρθογραφίας. Πεπεισμένος, τή δεκαετία τοϋ '50 πώς ή όρθογραφία αποτύπωνε τό άγεφύρωτο χάσμα μεταξύ «άκαδημαϊκής» καί «λαϊκής» γλώσσας, έπιχειρηματολογεί υπέρ μι'ας «φωνητικής» όρθογραφίας, θεωρώντας πώς ή προσκόλληση στήν όρθογραφία δέν είναι παρά μιá συνωμοσία μυημένων, πού έπιχειροϋν νά υπερασπιστοϋν μιá γνώση

πού έχουν υπεξαιρέσει αυθαίρετα. Λίγα χρόνια αργότερα διαπίστωσε τό λάθος του. Όσον αφορά τή «λαϊκή όμιλία», αυτή έξαφανίστηκε, ίσοπεδωμένη από τήν τηλεοπτική καί ραδιοφωνική γλώσσα, πού αντιγράφει τό γραπτό λόγο καί επέβαλε μιὰ τυποποιημένη μορφή τής γαλλικής γλώσσας. Έξάλλου, τί νόημα θά είχε ή παρέμβαση στους όρθογραφικούς κανόνες, από τή στιγμή πού αυτοί προσαρμόζονται από μόνοι τους στή χρήση, όπως υπογράμμιζε έδώ καί λίγα χρόνια ό Φερνάντ Γκρεβίς (Fernand Grevisse), στήν προσπάθειά του νά δείξει πώς ή όρθογραφία συμβαδίζει μέ τήν εξέλιξη τής γλώσσας;

Αυτή ή παρατήρηση μάς δίνει τήν εύκαιρία νά επανεξετάσουμε όρισμένα από τά στερεότυπα κατά τής όρθογραφίας:

- Μέ τήν κατάργηση τής όρθογραφίας θά κερδίζαμε σέ χρόνο καί σαφήνεια.
- Η όρθογραφία είναι άμελητέα σέ καιρούς όπου ή προφορική επικοινωνία επιβάλλεται τής γραπτής.
- Τό περιεχόμενο είναι τό μόνο πού μετράει, καί ως πρός αυτό ή κατάργηση τής όρθογραφίας δέν αλλάζει τίποτα.

Κέρδος χρόνου; Ίσως γιά αυτόν πού γράφει (π.χ. ένα SMS), αλλά ποιός υπολογίζει τό χρόνο πού χάνει ό αναγνώστης στήν προσπάθειά του νά αποκρυπτογραφήσει τό άνορθόγραφο κείμενο, νά αποκλείσει τίς λανθασμένες έρμηνείες, νά αποκαταστήσει τίς έτυμολογικές καί νοηματικές συνδέσεις;. Οί λέξεις δέν είναι μόνο φωνήματα, αλλά καί διαφοροποιημένες γραμματικές δομές, πού συνδέονται μέ τά νοήματα. Οί λέξεις έξαρτούν τό είναι τους από τό πώς γράφονται.

Είναι ή όρθογραφία κοινωνικά προσδιορισμένη; Όχι, αν καί ή όρθογραφία είναι αναμφισβήτητα καλύτερα έμπεδωμένη στό άριστοκρατικό Πασί σέ σχέση μέ τά εργατικά προάστια. Η όρθογραφική δεξιότητα όμως διαπερνά κοινωνικές τάξεις καί οικονομικά κριτήρια. Έξαρτάται κυρίως από τήν ποιότητα τής άρχικής εκπαίδευσης, έξ ου καί ή ανάγκη γιά όμοιομορφία τών προγραμμάτων διδασκαλίας.

Όσο γιά τήν έξαφάνιση τής γραπτής επικοινωνίας, τήν προφητεύουν από τή δεκαετία τοῦ '60. Είς μάτην: βιογραφικά, εκθέσεις καί αναφορές, ηλεκτρονικά μηνύματα, σημειώματα... Ένα σωρό μορφές επικοινωνίας εξακολουθοῦν νά είναι αποκλειστικά γραπτές.

Τέλος, τό νόημα έξαρτάται αναγκαστικά από τήν όρθογραφία, όπως αποκαλύπτουν αρκετά άνέκδοτα: ή όρθογραφία είναι ό τελικός κριτής τοῦ νοήματος, καί τοῦ ὕφους τής γλώσσας.

Ἡ ἀπαξίωση τῆς ὀρθογραφίας βασίζεται σέ μία σοφιστεία. Δέν πρόκειται περί ἄρνησης τῆς ἐξουσίας τῶν κανόνων, ἀλλά περί μιᾶς ἀκόμα ἐκδήλωσης μιᾶς γενικευμένης ἀδιαφορίας. Ἀπό τόν «ἥρωα» μέ ὅμικρον, ἕως τίς ἀπιθανότητες τῶν διαφημίσεων, αὐτή ἡ ἀδιαφορία εἶναι πανταχοῦ παρούσα.

Κι ὅμως ἡ ὀρθογραφία καλλιεργεῖ τήν προσήλωση στό κείμενο καί ὡς τέτοια ἐνισχύει τή σκέψη. Δέ λείπουν οἱ φιλοσοφικές παραδόσεις πού τόνισαν τήν ἀναπόσπαστη σχέση μεταξύ τῆς ὀρθογραφίας καί τῆς ἀπαιτητικῆς καί βαθυστόχαστης σκέψης. Ὅχι: ἂν καταργήσουμε τήν ὀρθογραφία δέν θά ξεφορτωθοῦμε μιᾶ ἐνοχλητική παλιατζούρα ἢ μία ἄχρηστη τυπολατρεία, ἀλλά τήν ἴδια τή σκέψη.

Καί μιᾶς πού στό δημόσιο λόγο γίνεται λόγος περί «ταυτότητας», μέ ἕναν τρόπο πού ἡ συλλογική ὑστερία ἀνταγωνίζεται τήν προχειρολογία, ἄς ἀκούσουμε τή ἔχει νά μᾶς πεῖ ὁ Καλβίνο (Calvino) γιά τή σχέση μας μέ τή γλώσσα καί τήν ταυτότητά μας, ἐθνική ἢ μή: «ὅλα μπορεῖ νά ἀλλάξουν, ἀλλά ὅχι ἡ γλώσσα τῆς ὁποίας εἴμαστε φορεῖς, ἢ πού -καλύτερα- εἶναι ἐκείνη φορέας μας, καί μάλιστα μέ πολύ πιό ἀποκλειστικό καί τελεσίδικο τρόπο ἀπό ὅτι ὑπῆρξε ποτέ ἀκόμα κι αὐτή ἡ κοιλιά τῆς μάνας μας».

Πηγή: agiazoni.gr